

“TÜRK SOSYOLOJİSİNİN ANA SORUNLARI”NIN RUSÇA BASKISI ÜZERİNE

Hayati Tüfekçioğlu*

Bu yazıda 2005 yılında Kazakistan’da Rusça olarak yayınlanan Baykan Sezer’in “Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları” kitabına yazdığımız önsözün¹ Türkçe tercümesi ve kitabı gönderdiğimiz Rusça konuşulan ülkelerdeki kütüphaneler ile sosyoloji ve tarih bölümlerinden gelen mektuplar arasından Moskova Milli Kütüphanesi Müdürlüğü’nün mektubuna yer verilecektir. Aşağıdaki “önsöz”de de belirttiğimiz gibi Sezer sosyolojisinin bağımsızlıklarını yeni kazanan Türki toplumlar için önemi bellidir. Ancak, Rus Milli Kütüphanesi’nden gelen ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra bilimsel alanda Ruslar’ın Batı’ya bakışımı ve yönelişini gösteren mektup Sezer’in sadece Türki toplumlar için önemli olmadığını ortaya koymaktadır. Mektubun değerinin anlaşılması için kitaba yazdığımız “önsöz”ü verip daha sonra kitabın yayını üzerine Rus meslektaşlarımızın değerlendirmesini veren “mektubu” ekleyeceğiz.

(Türk Sosyologlarının Ana Sorunları’nın Rusça Baskısına) Önsöz

Baykan Sezer, Türk düşünce tarihinde önemli bir yeri olan sosyoloğumuzdur. Sezer’i önemli ve farklı kılan, bir sosyoloji anlayışına sahip olması ve bu anlayışın hem kendi çalışmalarıyla, hem de yetiştirdiği öğrencileri ve takipçileriyle Türkiye’de pek çok üniversitede yaygınlaşan bir sosyoloji teorisine, ekolüne dönüşmesidir. Sezer sosyolojisi günümüz dünya sorunları önünde küresel çapta etkili olabilecek özellikler göstermektedir.

* Prof. Dr., İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

¹ *Osnovnye Problemy Tureckoi Sociologii*, Ed.: Hayati Tüfekçioğlu, Almaty, Publikaciya Universiteta Suleymana Demirelya, 2005

Baykan Sezer'in sosyoloji anlayışının dayandığı özelliklerden ikisinin altını çizmekte yarar vardır. Bu özellikler günümüzde sadece bizim için değil, özellikle Orta Asya bölgesindeki toplumlar için de büyük önem taşımaktadır.

Sezer sosyolojisinin birinci özelliği eleştirel boyutudur. Sezer, Batı sosyolojisini ve düşüncesini son derece yakından takip eden bir düşünürdür. Ancak bu noktada Sezer'i Türkiye'deki yaygın yaklaşımlardan ayıran bir özellik bulunmaktadır. Türkiye'deki yaygın yaklaşım, Batı düşüncesini izlemek ve bu konudaki gelişmeleri aktarmakla yetinmektir. Baykan Sezer yaklaşımı ise Batı sosyoloji bilgilerini tanımak, onlardan yararlanmak, fakat ciddi bir eleştiri süzgecinden geçirmeye dayalıdır. Sezer öncelikle bu bilgilerin üretildiği tarihten ve toplumsal koşulları sorgulayarak değerlendirme ve bunları eleştirme çabasına girmektedir.

Sezer yaklaşımına göre, bu bilgiler Batı toplumlarını anlama ve açıklama noktasında önemli olsa bile diğer toplumlar ve Türk toplumu için bütünüyle geçerli olmayabilir. İşte bu noktada Sezer sosyolojisinin ikinci önemli özelliği karşımıza çıkmaktadır. Baykan Sezer'in ilk çalışmasından itibaren bütün çalışmalarında öne çıkan bu özellik genelde Doğu toplumlarının özelde ise Türk toplumunun yapısı, kimlik ve kişiliği, tarihsel gelişme aşamalarının Batı toplumlarıyla aynı özellikleri göstermediğidir. Dolayısıyla Türkiye'de sosyolojiye düşen görev, öncelikle kendi toplumsal yapısını araştırmak, Türk toplumunun tarihten gelişme aşamaları üzerinde durmak, kısaca öncelikle Türk toplumunu ve sorunlarını ele almaktır.

Baykan Sezer önemli ve kapsamlı bir teoriye sahiptir ve sadece teoriyle de yetinmemiş ilk çalışmasından itibaren bu teoriyi sınaama-uygulama çabasına da girmiştir. Doktora tezinin başlığının "Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları" olması bu açıdan önemlidir. Baykan Sezer'in çalışmalarını iki ana öbeğe ayırırsak, bir bölümü Batı tarihi ve toplumları üzerine ise ikinci bölümü de Orta Asya'dan başlayarak Doğu toplumlarının özellikleri ve özellikle Osmanlı ve günümüz Türk toplumu sorunlarını ele alan çalışmalardır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığına kavuşan Orta Asya devletleri günümüzde çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunmaktalar ve bir çok durumda bu toplumlar, kendilerini aşan ilişkiler içinde karşılaştıkları sorunlar karşısında etkisiz ve çözümleri dışardan beklemek zorunda bırakılmaktadırlar. Oysa yapılması gereken yabancı değerleri tartışmasız benimsemek değil,

sorunların çözümlenmesi yönünde öncelikle kendi toplum sorunları karşısında kendilerinin çözüm arayışına girmeleridir. Bu açıdan öncelikle kendi toplum yapıları, kendi toplumsal kimlikleri üzerine araştırmalar yapmaları önem kazanmaktadır.

Bu çaba içinde Baykan Sezer’in çalışmaları sadece bizim değil, Bütün Doğu toplumları için olduğu kadar Orta Asya devletleri için de büyük önem taşımakta, onları da yakından ilgilendirmektedir. Nitekim 2003 yılında İstanbul’da Türk Cumhuriyetlerinden gelen sosyologlarla yapılan ilk sosyoloji toplantısında bu konu üzerinde durulmuş ve Baykan Sezer’inkiler başta olmak üzere bir dizi kitabın tercüme edilmesi kararı alınmıştır.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü eski başkanı merhum Baykan Sezer’in “Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları” başlıklı kitabı ilk elde çevrilmesi ve basılması gereken kitap olarak düşünülmüştür. Kitap doğrudan Türk toplumunu ve sorunlarını tarihsel gelişme aşamaları içinde ele alıyor olsa da aslında ve bir anlamda ele alınıp analiz edilen ve Batı toplumlarından farklılığı vurgulanan bütün Batı dışı toplumlardır. Kitabın orijinalinde ek olarak yer alan Osmanlı’nın Batıcılışması kısmı 1969 tarihinde kaleme alınmıştır ve Baykan Sezer sosyolojisinin ne kadar erken bir tarihte geniş ve sağlam bir teoriye sahip olduğunu kanıtlar.

Elinizdeki kitaba okuyucuya Baykan Sezer hakkında daha fazla bilgi vermek amacıyla bir de Sezer’in hayatı ve eserleri kısmı koyulmuştur. Bu kısım Sezer’in öğrencileri Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan tarafından hazırlanan bir metne bağlı olarak Ebulfez Süleymanoğlu tarafından düzenlenmiştir. Diğer çalışma ve kitaplarının tercümesiyle Sezer sosyolojisi büyük bir boşluğu ortadan kaldıracak, günümüzde dünya sorunları önünde söyleyecek pek de fazla bir sözü olmayan Batı sosyolojisi için de ayrı bir öneme sahip olacaktır.

Bu kitabın elinize ulaşmasında pek çok kişinin katkısı olmuştur. Başta kitabın tercümesine izin veren Baykan Sezer’in eşi olmak üzere, kitabın tercümesinin de içinde yer aldığı çok daha kapsamlı bir projeyi hayata geçirmek için büyük çaba harcayan Ebulfez Süleymanoğlu ile Fethi Gedikli ve kitabın basımını üstlenen Suleyman Demirel Üniversitesi yetkililerine teşekkür etmemiz gerekiyor...

Ek:

Sayın meslektaşlar,

Kütüphanemize göndermiş olduğunuz “Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları” kitabı için teşekkür ediyoruz. Size kütüphanemizin bilimsel araştırmalar bölümünün çalışanları tarafından hazırlanan görüş mektubunu gönderiyoruz.

Saygılarımla
Vladimir Firsov
Rus Milli Kütüphanesi Genel Müdür Yardımcısı

Rus sosyoloji camiasında yabancı sosyologların çalışmalarına geleneksel olarak büyük bir ilgi vardır. Bu ilginin karşılık bulması 1990’lardan itibaren hızla artmıştır. Günümüzde Rus sosyologların kendi çalışmalarında başvurdukları esas kaynak, doğal olarak daha sıkı ilişkiler içinde buldukları Batılı sosyoloji kaynaklarıdır.

Türk sosyoloğın kitabı sadece sosyolojinin mülkiyet, devlet, üretim tarzı gibi önemli temel konularına bilimsel yaklaşımıyla dikkati çekmiyor, aynı zamanda Türk toplumunun ve devletin güncel sorunlarına, Doğu-Batı eksenli ilişkilere, global sosyo-ekonomik ve kültürel konulara kendine özgü çözüm arıyor.

Kitabı hiç kuşkusuz üstün kılaniki çok önemli yön var:

1. Kitap, öncelikle Rus okurunun o kadar da yakından tanımadığı ve bilmediğı Türk ve Osmanlı devletlerinin tarihini konu alıyor. Bu yüzden kitap tarihçiler ve Osmanlı hakkında özellikle “Türk Gambiti” filminden sonra daha geniş bilgi edinmek isteyen okur kitlesinin de ilgisini çekebilir.

İkinci önemli yönü kitabın çok derin bilimsel konseptte sahip olmasıdır. Somut tarihi olaylar müellifin dünya tarihini kendi algılayış konseptinde ele alınıp değerlendiriliyor. Müellifin teorik konseptini eleştirmek cesareti göstermeden söylemek istiyoruz ki, kitabın eksik kalan yönü diğer müelliflerin çalışmalarından fazla alıntının yapılmamış olmasıdır. Zira müellifin görüşlerine temel aldığı yazarların kitapları ya hiç gösterilmiyor veya sayfa numarası gösterilmeden kitabın tümüne atıf yapıyor.

Baykan Sezer’in kitabının diğer BDT ülkeleri halklarının dillerine tercüme edilmesive diğer Türk müelliflerinin çalışmalarının Rusça’ya tercümesinin yapılması bu eserlerin okur coğrafyasının genişlemesine ve bunun doğal sonucu olarak Türkiye ile Rusya ve diğer BDT ülkeleri arasındaki bilimsel ilişkilerin gelişmesine katkı yapacaktır.

Kitabın sonraki baskılarında yayının kalitesinin artırılması açısından yukarıda belirtilen hususları gözönünde bulundurarak yeni kaynaklarla zenginleştirilmesi arzu edilmektedir.

Saygılarımızla

Doç. Dr. Vasilyev I.G.
Rus Milli Kütüphanesi Bilimsel Araştırmalar Bölümü
Dr. Ravinskiy, D.K.
Rus Milli Kütüphanesi Bilimsel Araştırmalar Bölümü

Kazakistan’ta 2004’ten itibaren üç yıl boyunca yaptığımız çalışmalar sırasında Türkiye ile Orta Asya ve Rusya halkları arasındaki ilişkileri çeşitli düzeylerde geliştirmeye çalıştık. Bu noktada 2004 öncesinden başlayan ilgimizi ve yaptığımız işlerden birini belirtmek isterim. Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında Orta Asya ülkeleriyle ilişkiler yeni bir biçim kazanmış ve bu ilişkileri kurumsallaştırma gereği ortaya çıkmıştı. Bu ilişkilerin kurumsallaşması açısından bir toplantının ayrı bir öneme sahiptir. Bölge sosyologlarıyla kurulan ilişkiler 2003 yılında Mustafa Erkal’ın başkanlığındaki İ.Ü. İktisat Fakültesi Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Kürsüsü’nde düzenlenen toplantıyla başlamış ve Korkut Tuna ilk günden itibaren bu ilişkiler içinde yer almıştır. Korkut Tuna’nın Orta Asya toplumlarına yönelik ilgisi bilinmektedir. Bu konuya son dönemde ilgisi oranında vakit ayırabildiğini söylemek zordur. İdari görevlerin getirdiği yoğunluktan artık kurtulacağı yeni dönemde Korkut Tuna’nın söz konusu ilişkilere önemli katkıları olacağını düşünüyoruz.

Türk sosyolojisinin birikim ve deneyimleri sadece Anadolu Türk toplum ve tarihinin değil Orta Asya ve dünya halklarının da büyük bir zenginliğidir. Bu zenginliğe sahip çıktıkça bölge hakları dünyada ağırlık kazanacaklardır.

